

III. FINANČNÍ HOSPODAŘENÍ VELKÝCH NEFINANČNÍCH PODNIKŮ

Tato kapitola je zpracována za soubor nefinančních podnikatelských subjektů všech odvětví, které zaměstnávají 100 a více zaměstnanců⁶. Soubor obsahuje 4 245 jednotky s průměrným evidenčním přepočteným počtem 1,528 mil. zaměstnanců (pokles o 0,1 %). Všechny údaje jsou v **běžných cenách**⁷.

Souhrnný výsledek hospodaření před zdaněním (hrubý zisk) za rok 2004 dosáhl 267,2 mld. Kč. Jeho objem vzrostl v porovnání s rokem 2003 o 33,5 %. Současně s tímto růstem hrubého zisku došlo k meziročnímu zvýšení rentability nákladů⁸ (o 1,1 bodu na 6,2 %) a rentability vlastního kapitálu (o 2,7 bodu na 14,0 %). Celkové výnosy přitom vzrostly o 12,1 %, celkové náklady byly vyšší o 11,0 %.

Na růstu celkových **výnosů** o 490,4 mld. Kč se podílel růst tržeb za vlastní výrobky a služby o 321,7 mld. Kč, tj. o 12,1 %, tržby za prodej zboží vzrostly o 174,9 mld. Kč tj. o 18,1 %. Meziroční růst o 26,9 mld. Kč zaznamenala změna stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby, aktivace meziročně vzrostla o 10,7 mld. Kč. Z těchto údajů vyplývá pokles ostatních výnosů, (které nejsou součástí výkonů) o 11,1 % (tj. o 43,9 mld. Kč).

K celkovému meziročnímu růstu **nákladů** o 423,2 mld. Kč přispěla výkonová spotřeba růstem o 287,3 mld. Kč, tj. o 14,5 %. Vzrostly také náklady na prodané zboží o 152,2 mld. Kč (o 18,4 %), osobní náklady o 32,4 mld. Kč (o 7,3 %), odpisy o 6,3 mld. Kč (o 3,3 %). Pokles naopak zaznamenaly nákladové úroky o 1,8 mld. Kč (o 5,2 %). Znamená to, že došlo i k poklesu ostatních nákladů⁹ o 53,2 mld. Kč (o 14,4 %).

Průměrný počet aktivních podniků meziročně poklesl o 38, počet **ztrátových podniků** se přitom snížil o 220 na podíl 19,8 %, počet **ziskových podniků** se naopak zvýšil o 182. Ve ztrátových podnicích bylo zaměstnáno 342 tis. zaměstnanců (pokles o 11,8 % na podíl 22,0 %). Ztráta, vykázaná těmito podniky byla proti roku 2003 o 11,3 mld. Kč nižší (o 26,7 %), hrubý zisk ziskových podniků přitom meziročně vzrostl o 55,8 mld. Kč (o 23,0 %).

Na celkovém růstu hrubého zisku o 67,1 mld. Kč (tj. o 33,5 %) se podílel **institucionální subsektor**¹⁰ podniků pod zahraniční kontrolou 33,6 mld. Kč (růst o 32,5 %). O 32,4 mld. Kč (tj. o 44,3 %) vzrostl také hrubý zisk soukromých národních podniků a podnikatelů. Příspěvek veřejných podniků na růstu zisku představoval 1,1 mld. Kč (tj. růst o 4,8 %).

Z hlediska **odvětvové struktury hrubého zisku** přispěl k celkovému meziročnímu růstu průmysl 47,9 mld. Kč (tj. růst o 36,1 %), z toho zpracovatelský průmysl 39,1 mld. Kč (růst o 43,5 %). U průmyslových odvětví se nejvýznamnější růst projevil u výroby chemických látek, vláknin a léčiv (na čtyřnásobek), výroby kovů, hutních a kovodělných výrobků (o 72,9 %) a výroby dopravních prostředků (o 51,4 %). Nejvýraznější růst hrubého zisku (na téměř desetinásobek) byl zaznamenán ve výrobě koksu, jaderných paliv, rafinérském zpracování ropy. K meziročnímu růstu hrubého zisku došlo také u dalších průmyslových odvětví s výjimkou výroby pryžových a plastových výrobků (pokles o 0,6 %) a pokračující ztrátě ve výrobě usní a výrobků z usní.

U neprůmyslových odvětví došlo k významnému meziročnímu růstu hrubého zisku v sekci obchod a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (o 132,8 %). Výrazný nárůst hrubého zisku se projevil v odvětví zemědělství, myslivosti, lesnictví, rybolovu (o 377,6 %). Mírnější meziroční růst hrubého zisku zaznamenala doprava, skladování a spoje (o 12,9 %) - z toho doprava a skladování nepatrný pokles o 0,4 %. Ve stavebnictví došlo k meziročnímu růstu o 8,2 %,

Výsledky hospodaření před zdaněním a účetní přidaná hodnota

Období	Výsledek hospodaření před zdaněním		Účetní přidaná hodnota	
	celkem v mld. Kč	meziroční index	celkem v mld. Kč	meziroční index
4. čtvrtletí 2003	29,0	153,9	211,1	112,1
1. čtvrtletí 2004	64,5	121,8	236,4	112,6
2. čtvrtletí 2004	80,6	117,8	242,7	114,0
3. čtvrtletí 2004	66,7	134,3	231,2	109,1
4. čtvrtletí 2004	55,3	190,8	230,4	109,1

Účetní přidaná hodnota v běžných cenách vzrostla v roce 2004 meziročně o 11,2 % a její absolutní objem za toto období dosáhl 940,6 mld. Kč. **Výkony (včetně obchodní marže)** se za stejné období meziročně zvýšily o 13,5 % a přírůstek **výkonové spotřeby** dosáhl 14,5 %.

⁶ Údajové tabulky viz též www.czso.cz, Ediční plán publikací 5) Makroekonomika, 5.1 Finanční hospodaření

⁷ Čtvrtletní údaje roku 2004 je třeba považovat za předběžné, údaje roku 2003 jsou semidefinitivní, revidované k 26. 4. 2004.

Všechny uváděné změny jsou meziroční, tzn. vyjadřují rozdíl nebo index ze stejných období roku 2004 a 2003.

Údaje o počtu jednotek a zaměstnanců představují aritmetický průměr hodnot vykazovaných za jednotlivá čtvrtletí, tokové údaje jsou prostým součtem jednotlivých čtvrtletí, u stavových veličin je uváděna hodnota k poslednímu dni sledovaného období.

⁸ Rentabilita nákladů = $100 \cdot (\text{výsledek hospodaření před zdaněním} / \text{náklady celkem})$ [%]

Rentabilita vlastního kapitálu = $100 \cdot (\text{výsledek hospodaření před zdaněním} / \text{vlastní kapitál})$ [%]

⁹ Ostatní náklady = náklady celkem - výkonová spotřeba - náklady vynaložené na prodané zboží - osobní náklady - odpisy

¹⁰ podniky veřejné = ISEKTOR 11001; soukromé národní podniky a podnikatelé = ISEKTORY 11002+14100+14200; podniky pod zahraniční kontrolou = ISEKTOR 11003

O celkový růst účetní přidané hodnoty o 94,7 mld. Kč se rozhodující měrou postaral **institucionální subsektor** podniků pod zahraniční kontrolou (o 74,1 mld. Kč, tj. o 20,3 %). U soukromých národních podniků a podnikatelů vzrostla přidaná hodnota o 11,2 mld., tj. o 2,9 % a u podniků veřejných o 9,5 mld. Kč, tj. o 10,4 %. Průmysl přispěl k celkovému meziročnímu růstu účetní přidané hodnoty růstem o 71,9 mld. Kč (tj. o 13,8 %) z toho zpracovatelský průmysl o 58,8 mld. Kč (tj. o 14,2 %). Meziroční růst se projevil téměř ve všech průmyslových **odvětvích** s výjimkou mírného poklesu ve výrobě textilních a oděvních výrobků a těžbě ostatních nerostných surovin. Nejvýznamnější růst u průmyslových odvětví nastal ve výrobě kovů a kovodělných výrobků (o 32,2 %), výrobě dopravních prostředků (o 12,2 %), výrobě elektrických a optických přístrojů (o 15,2 %), výrobě a rozvodu elektřiny, plynu a vody (o 9,6 %), výrobě a opravách strojů a zařízení (o 16,4 %), výrobě chemických látek, vláknin a léčiv (o 19,6 %), těžbě energetických surovin (o 21,7 %).

Také většina neprůmyslových odvětví vykazala meziroční růst přidané hodnoty z toho nejvýznamnější nastal v odvětvích: obchod a opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (o 18,9 %), veřejná správa a služby (o 14,6 %), činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmů (o 7,1 %). Růst účetní přidané hodnoty v odvětví doprava, skladování a spoje stagnoval (o 0,5 %) - z toho však u dopravy a skladování růst o 3,1 %. Stavebnictví zaznamenalo růst o 6,0 %. K opakovanému poklesu došlo v zemědělství, myslivosti, lesnictví a rybolovu.

Účetní přidaná hodnota na zaměstnance (tj. měsíční průměr z podílu účetní přidané hodnoty a průměrného přepočteného počtu zaměstnanců) vzrostla meziročně o 11,4 % na 51,3 tis. Kč na zaměstnance. **Osobní náklady na zaměstnance** (průměr. přepoč.) za měsíc přitom ve sledovaném období meziročně vzrostly o 5,4 % na 25,6 tis. Kč.

Výše uvedené přírůstky účetní přidané hodnoty a osobních nákladů vedly ke zvýšení účetně vyjádřeného **hrubého provozního přebytku**¹¹ o 15,6 % na 462,8 mld. Kč. **Čistý provozní přebytek**¹² po zohlednění odpisů dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku (199,9 mld. Kč) se proti roku 2003 zvýšil o 27,1 % na 262,9 mld. Kč.

Stav souhrnného majetku nefinančních podniků se 100 a více zaměstnanci ke konci roku 2004 dosáhl 3 601,3 mld. Kč, tzn. meziroční růst o 5,2 %. V majetkové struktuře tvořil největší část dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek (1 696,0 mld. Kč, růst o 1,4 %). Stav zásob činil 383,8 mld. Kč (růst o 8,9 %), podílové cenné papíry a ostatní majetkové účasti 222,7 mld. Kč, (pokles o 1,9 %) a finanční majetek vč. pořízení 464,8 mld. Kč (růst o 2,8 %). Účetní hodnota pohledávek a ostatních aktiv představovala 888,4 mld. Kč (růst o 12,9 %).

V roce 2004 došlo k mírnému meziročnímu růstu **odpisovaného dlouhodobého majetku** (o 23,2 mld. Kč, tj. o 1,4 %) při meziročním růstu **hrubých investic** (tj. pořízení dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku vč. pozemků a ložisek nerostných surovin) o 5,3 % na 259,8 mld. Kč. **Čisté investice** (převyšující odpisy) přitom vzrostly o 12,9 % na 59,9 mld. Kč.

Stav celkových zásob vzrostl ke konci roku 2004 proti stejnému období roku 2003 o 8,9 %, tj. o 31,3 mld. Kč. Do celkového zvýšení stavu zásob se téměř stejnou měrou promítlo zvýšení zásob vlastních výrobků (o 15,0 mld. Kč, tj. o 11,3 %) a materiálu (o 16,0 mld. Kč, tj. o 12,8 %). Stav zásob zboží vzrostl jen nepatrně (o 0,4 mld. Kč, tj. o 0,4 %). O 1,8 dne se zkrátila **doba obratu celkových zásob**¹³ v průměru na 43,0 dne.

Zásoby *)

	Zásoby celkem		Zásoby materiálu		Zásoby vlastní výroby		Zásoby zboží	
	mld.Kč	meziroční index	mld.Kč	meziroční index	mld.Kč	meziroční index	mld.Kč	meziroční index
4. čtvrtletí 2003	352,4	100,2	124,4	101,7	132,1	93,5	96,0	109,0
1. čtvrtletí 2004	358,6	102,0	124,3	101,5	142,5	99,9	91,7	106,2
2. čtvrtletí 2004	370,8	104,1	128,1	106,3	142,7	95,6	100,0	115,8
3. čtvrtletí 2004	395,3	109,3	135,5	113,2	150,0	103,2	109,8	113,9
4. čtvrtletí 2004	383,8	108,9	140,4	112,8	147,0	111,3	96,3	100,4

*) Údaje o stavu k poslednímu dni příslušného čtvrtletí

Stav zásob se vyvíjel rozdílně v jednotlivých **institucionálních subsektorech**. Nejvyšší růst (o 15,2 %) zaznamenaly podniky pod zahraniční kontrolou vzrostl zde přitom stav zásob materiálu (o 13,3 mld. Kč) a nedokončené výroby (o 16,5 mld. Kč), k poklesu naopak došlo u zásob zboží (o 5,4 mld. Kč). V subsektoru národních soukromých podniků a podnikatelů celkové zásoby vzrostly (o 6,2 %) jako důsledek růstu zásob zboží (o 7,7 mld. Kč) a materiálu (o 4,5 mld. Kč), současně naopak poklesly zásoby vlastní výroby (o 2,2 mld. Kč). K celkovému meziročnímu poklesu stavu zásob došlo u podniků veřejných o 9,4 %.

Z hlediska **odvětvové struktury** byl významný růst **stavu zásob** ve zpracovatelském průmyslu (o 27,4 mld. Kč, tj. o 13,1 %), především vlastní výroby (o 9,54 mld. Kč) a materiálu (o 16,2 mld. Kč). Nejvyšší přírůstky byly zaznamenány v odvětvích: výroba kovů a kovodělných výrobků (o 9,2 mld. Kč, tj. o 30,5 %), výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení (o 7,7 mld. Kč, tj. o 33,7 %), výroby a oprav strojů a zařízení (o 4,2 mld. Kč, o 17,5 %). Zásoby vzrostly také u dalších průmyslových odvětví s výjimkou výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody (pokles o 1,6

¹¹ Hrubý provozní přebytek = účetní přidaná hodnota – osobní náklady

¹² Čistý provozní přebytek = hrubý provozní přebytek - odpisy

¹³ Doba obratu zásob = $i \cdot 360 \cdot \text{zásoby} / \text{výkony vč. obchod. marže}$

$i = 1$ pro čtyři čtvrtletí; $i = 0,75$ pro tři čtvrtletí; $i = 0,5$ pro dvě čtvrtletí; $i = 0,25$ pro jedno čtvrtletí

mld. Kč, tj. 9,1 %), výroby dřevařských výrobků (kromě nábytku), výroby výrobků potravinářských a tabákových, textilních a oděvních i z usní.

U neprůmyslových odvětví došlo k významnému růstu stavu zásob v sekci obchodu a oprav motorových vozidel a spotřebního zboží o 14,2 % - především zásoby zboží. K výraznému meziročnímu poklesu došlo v dopravě, skladování a spojích (o 20,3 %) - z toho v dopravě a skladování pokles o 3,6 mld. Kč. K mírnému poklesu stavu zásob došlo ve stavebnictví (3,1 %) a v zemědělství, lesnictví, myslivosti a chovu ryb (o 5,4 %).

Ve struktuře **souhrnných zdrojů krytí – pasiv** - došlo ke konci roku 2004 k meziročnímu růstu vlastního kapitálu o 131,8 mld. Kč, tj. o 7,4 %. Podíl vlastního kapitálu na krytí bilanční sumy vzrostl z 52,0 na 53,1 %). **Předlužení**, tj. záporná hodnota vlastního kapitálu, se vyskytovalo u 199 nefinančních podniků, zaměstnávajících 46,9 tis. zaměstnanců (tj. o 32 podniků a 7,6 tis. zaměstnanců méně než na konci roku 2003). Celková výše předlužení byla – 23,1 mld. Kč, tzn. zlepšení v meziročním porovnání o 5,5 mld. Kč.

Při hodnocení vývoje předlužení je třeba brát v úvahu, že tento vývoj je významně ovlivňován ukončením činnosti některých podniků po vstupu do konkursního řízení či likvidace (tyto podniky nejsou obsaženy v hodnoceném souboru).

Cizí zdroje včetně rezerv (pasiva – vlastní kapitál) představovaly ke konci roku 2004 celkem 1 689,1 mld. Kč, tj. 46,9 % pasiv. V tom bankovní úvěry a přijaté půjčky 452,3 mld. Kč (pokles o 1,6 %), dluhopisy a směnky 175,0 mld. Kč (růst o 2,1 %), rezervy 135,3 mld. Kč (růst o 1,3 %) a ostatní závazky 926,5 mld. Kč (růst o 5,4 %).

Finanční hospodaření podniků pod zahraniční kontrolou

(nefinanční podnikatelské subjekty se 100 a více zaměstnanci)

Počet podniků pod zahraniční kontrolou se 100 a více zaměstnanci v roce 2004 meziročně vzrostl o 6,4 %. Počet jejich zaměstnanců přitom vzrostl o 10,7 %, hodnota jejich dlouhodobého majetku o 16,4 %, Ještě intenzivnější byl růst ekonomických výsledků těchto podniků - účetní přidané hodnoty o 20,3 % a hrubého zisku o 32,5 %.

Vzhledem k tomu, že do hodnot ukazatelů se promítají současně změny trendové i strukturální, vypovídá o specifických odlišnostech subsektoru podniků pod zahraniční kontrolou více **porovnání velikostí podílů** pro různé typy ukazatelů než jejich meziroční vývoj. Zatímco podíly na zdrojích podnikání - na počtu zaměstnanců a na dlouhodobém majetku - se za uvedené období pohybují mezi 34 až 40 %, podíly finančních ukazatelů, vypovídajících o úspěšnosti podnikatelské činnosti, jsou 47 % u přidané hodnoty a 51 % u hrubého zisku. Podíl na hrubých investicích představuje 50 %, podíl na čistých investicích (převyšujících odpisy) pak 65 %. Výrazně vyšší podíl ve vztahu k celému souboru podniků se 100 a více zaměstnanci měl také ukazatel salda přímého vývozu a dovozu – 56 %. Potvrzuje tak významnou roli podniků pod zahraniční kontrolou z hlediska vývozních schopností ekonomiky ČR.

Vývoj ukazatelů finančního hospodaření podniků pod zahraniční kontrolou a jejich podíly na celém souboru nefinančních podniků se 100 a více zaměstnanci

Finanční ukazatele podniků pod zahraniční kontrolou	2003		2004		
	skutečnost	podíl v %	skutečnost	index	podíl v %
Počet jednotek	1 132	26,4	1 204	106,4	28,4
Průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený v tis.osob	479 924	31,4	531 414	110,7	34,8
Výkony vč. obchodní marže v mld. Kč	1 287	45,4	1 618	125,8	50,3
Výkonová spotřeba (úč.mezispotřeba) v mld. Kč	922	46,3	1 179	127,9	51,8
Výnosy celkem v mld. Kč	1 867	46,0	2 259	121,0	49,7
Tržby za vlastní výrobky, služby a zboží v mld. Kč	1 697	46,9	2 077	122,4	50,5
Náklady celkem v mld. Kč	1 763	45,7	2 122	120,3	49,6
Výsledek hospodaření před zdaněním v mld. Kč	103	51,6	137	132,5	51,2
Účetní přidaná hodnota v mld. Kč	365	43,1	439	120,3	46,7
Dlouhodobý hmotný a nehmot. majetek odpisovaný v mld. Kč	575	34,4	669	116,4	39,5
Zásoby celkem v mld. Kč	161	45,6	185	115,2	48,2
Hrubé investice *) v mld. Kč	111	44,8	131	118,5	50,4
Čisté investice = hrubé investice – odpisy v mld. Kč	29	54,4	39	134,7	64,9

*) Hrubé investice = pořízení dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku celkem (vč. pozemků a ložisek nerost. surovin)

Rozdíl ve velikosti podílů na zdrojích a na výsledcích podnikání svědčí o efektivnějším využívání a vyšším zhodnocování zdrojů u podniků pod zahraniční kontrolou. Vypovídá o tom i jejich dominantní role na celkovém meziročním růstu účetní přidané hodnoty podniků se 100 a více zaměstnanci ve sledovaném období celkem – viz výše. Tento závěr potvrzují také **poměrové finanční ukazatele** zejména rentabilita vlastního kapitálu a produktivita práce z přidané hodnoty ve srovnání s průměrnými hodnotami dosahovanými v celém souboru podniků - viz tabulka. Vyšší efektivnost se promítá i do vyšší průměrné mzdy (o 2 tis. Kč / měsíc).

Poměrové ukazatele v podnicích celkem a v podnicích pod zahraniční kontrolou

	2003		2004			
	podniky celkem	podn. pod zahraniční kontrolou	podniky celkem		podniky pod zahraniční kontrolou	
				Index, resp. rozdíl		index, resp. rozdíl
Průměrná měsíční produktivita práce z přidané hodnoty v Kč	46 061	63 381	51 293	111,4	68 856	108,6
Průměr. měsíční mzda na zaměst. (prům.přepočt.) v Kč	17 281	19 496	18 453	106,8	20 605	105,7
Rentabilita nákladů v %	5,2	5,9	6,2	1,1	6,4	0,6
Rentabilita vlastního kapitálu v %	11,2	18,6	14,0	2,7	20,4	1,8
Doba obratu zásob ve dnech	44,8	45,0	43,0	-1,8	41,2	-3,8
Poměr (čisté investice : hrubý zisk) (%)	26,5	28,0	22,4	-4,1	28,4	0,5